

સુરેશ

ગુરુદેવનું કાર્ય.

સી. જનરાજદાસકૃત
The Lord's Work નો અનુવાદ.

અપાડી પુણિમ સંવત ૧૯૭૬

અનુવાદક.

શિલાલ જે. શિલાલ બક્ષી.

બી. એ.

બે આના

૧૦૨૮૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજગની કૌપીરાઙિટ્ટ વિભાગ]

અનુક્રમક ૨૦૨૦૭ વર્ષક

પુસ્તકનું નામ ગુડ્સ ફોર ડાન્સ

વિભાગ 1234

સમર્પણ.

સ્થળ સ્થળના

મહારા સ્ટ્રાર બંધુઓને !

અનુક્રમણીકાના પી. ૬ અંગ્રીક

પ્રસ્તાવના.

- ૧ બાલમહિમા -
- ૨ ધર્મ સુધારણા -
- ૩ શિક્ષણ સુધારણા
- ૪ રાષ્ટ્રીય જીવન
- ૫ આંતરરાષ્ટ્રીય જીવન
- ૬ ગુરુદેવના સેવકો

૧ ના પાના ૬
૨ ના પાના ૬
૩ ના પાના ૬
૪ ના પાના ૬
૫ ના પાના ૬
૬ ના પાના ૬

પ્રસ્તાવના.

સ્ટાર બંધુઓ.

તમારા સેવાના માર્ગો વધારે સારા બનાવવા તમે એકત્ર થાવ એ યોગ્ય છે. જગતમાં આપણે એમનો માર્ગ તૈયાર કરીએ એવી પધારનાર ગુરુદેવ આપણી પાસેથી પ્રથમમાં પ્રથમ આશા રાખે છે અને એનો અર્થ એટલોજ છે કે આપણા જે કરોડો બંધુઓએ સ્ટાર સંબંધી હજી સુધી કશું પણ સાંભળ્યું નથી તેમને તેઓશ્રીના અભિગમનની વાત આપણે વિદિત કરવી જોઈએ. દુષ્કાળના વખતમાં જ્યારે હજારો મનુષ્યો ભુખે મરતાં હોય અને આપણા હાથમાં અન્ન હોય તો આપણા બંધુઓને મદદ કરવા ઉત્સુક હૃદયે આપણી ભેટ સહિત શું આપણે આગળ આવ્યા વિના રહીએ ? આજ પણ એજ સથિતિ ઉપસ્થિત થઈ છે. જગત આધ્યાત્મિક ખોરાક વિના ટળવળે છે. જીવંત શીલસુશીઓ મહાન અને ઉમદા છે પણ તેમને સમજાવે એવા મહાન અને ઉમદા શીલસુદ્ધે વસતા નથી. આપણે સમજી શકીએ એટલા માટે આપણા

હૃદયોને કોઈ અંગત સન્દેશની જરૂર રહે છે અને તે વસ્તુ પુરી પાડી શકે એવા થોડાજ ગુરૂઓ હશે. પણ જે ગુરૂદેવ પધારનાર છે તેમની પાસે મનુષ્યજાતીના કરોડોમનુષ્યોમાંનાં પ્રત્યેકને કાજ અંગત સન્દેશ છે. તેમના શબ્દોજી જીવન નિર્વાહરૂપ થઈ રહેશે. ગરીબી હોવા છતાં ગરીબો ઉમદા થાય, વેદના હોવા છતાં પીડિત અને દુઃખી જનો બલવાન અને તેજસ્વી થાય, દીનતા હોવા છતાં અજ્ઞાનો સુજ્ઞાની થાય એટલા માટે અસંખ્ય મનુષ્યોને તે નિર્વાહની જરૂર છે. પ્રત્યેક રૂઝાર બંધુના હાથમાં આ જીવનનિર્વાહ રહેલો છે તે તેનો એક ‘ ટ્રસ્ટી ’ છે. તેનો તેણે દુર ઉપયોગ કરવો જોઈએ નહિ, પોતે સંતુષ્ઠ થયો હોવાથી તે તેણે ફેંકી દેવો જોઈએ નહિ. જેને જરૂર હોય એવાઓને તે તેણે આપવે જોઈએ. જગદ્ ગુરૂના અભિગમનમાં માન્યતા રાખવી એ એક આશીષ છે પણ તેમાં તક અને જવાબદારી પણ રહેલાં છે—તે એક આશીષ છે કારણ કે તેમના અભિગમનની માન્યતા રાખી તેજ પળથી આપણી પડખે એક મિત્ર આવી રહે છે. એક તક છે કારણ કે આપણા માનવ બંધુઓને મદ

કર્ચાથી આપણે તે મીત્રના સ્વભાવનો વધારે અને વધારે અંશ પ્રાપ્ત કરતાજઈએ છીએ-પણ તે એક જવાબદારી છે કારણ કે નિત્ય નિત્ય આપણે તે મીત્રને કાજ કાર્ય કરવું જોઈએ અને જે જે દિવસે આપણે તેમનું કાર્ય કરી શકતા નથી તે તે દિવસે તેમની હાજરી આપણને સહેજ ઝોઝી સત્ય થતી જાય છે.

તેથી, બંધુઓ, મનુષ્યજાતીના પરમમીત્રને કાજ તથા મનુષ્યજાતીના અંશસમા આપણા કરોડો પરિચિત અપરિચિત બંધુઓને કાજ ભક્તિ, દ્વંદ્વના અને નમ્રતામાં એકય થઈ તે પરમમીત્રના વદનનું થોડુંક લાવણ્ય આપણે આપણા બંધુઓની મુખાકૃતિઓ પર પ્રથમનીહાળુશું અને પછી તેવો આનંદ તથા તેઓશ્રી તરફથી મળેલી અન્ય બક્ષીસ આપણે આ ભૂમીના કરોડો જીવોને સમર્પી શું.

તમારો બંધુ,

સી. જનરાજદાસ.

બાલ મહિમા.

પ્રભુ વિહોણા જન કુલમાં,
બાલક પ્રભુના પેગમ્બર છે:
જડ જેવા પૃથ્વીને પાટલે,
બાળક ચેતનના કુવારા છે:
જલભર નવવર્ષાની વાદળીઓ છે:
મનુ કુલના ભાવિ ભંડાર છે:
આશા છે, ઉત્સાહ છે, ઉન્નતિ છે.

કવિ ન્હાનાલાલ.

અગ્ની વર્ષાવતા સુકા ઉન્હાળે વૃક્ષ, વેલા અને
તરુઓ સુકાઈ કરમાઈ જાય છે, અમીને માટે તલસતાં
સુમંદુર કુસુમડાં ભસ્મીભૂત થાય છે પણ તેમને
નવજીવન સીંચનાર મેઘનાં અભિમગન થયે જડવત
થયેલ કુદરત એક વાર ફરીથી નવપલ્લવના પાલવ
પાથરે છે ત્યમ મનુષ્યના આત્મજીવન ચુસનાર
સમાજના સજાઓને લઈને લગ્નની અમૃતભાવનાઓમાં
ઝેર ભળ્યા અને તેને અંગે 'ચેતન નષ્ટ બાળક નામી
બાળકો' જન્મતાં થયાં ત્યાર પછી નવયુગનાં નોખતે

જે મંજુલ રણુકાર ગજવ્યા છે તેમાં બાળકોને માટે પણ આશા બર્યા પયગામ નથી સુણાતા શું? નવયુગની જે મહાન તૈયારી ચાલી રહી છે, સ્ત્રી પુરુષો જે સહયતાથી તેને માટે કાર્ય કરી રહ્યાં છે, નવયુગની સમાજપર નવા વાગા લાઘવા તેઓ મથન કરી રહ્યાં છે, તેની આગળ એવી એક પણ મુશ્કેલી વસતી નથી જે એળંગવી અશક્ય નીવડશે.

અત્યાર પર્યંતની આપણી સુધારણામાં પ્રેમ અને બંધુત્વને સ્થાન આપવું આપણે વિસરી ગયા છીએ. અને તે ન્યૂનતાને અંગેજ આપણી સુધારણા સફળ નીવડી શકી નથી. આપણી અફળ સુધારણાની તવારીખમાં સૌંદર્યના ગમે તેટલાં દિલહારક પ્રકરણો લખાયાં હશે, પુષ્પ અને પુષ્પવાટીકાઓનો કે પ્રીયતમાના મોંઘેરા લાવણ્યનો ગમે તેટલોય શોખ વધ્યો હશે, સંગીતના મંજુલ ગાનમાં પ્રભુના શીરસ્તાઓ નીહાળતાં તેણે આપણને શીખવ્યું હશે છતાં પણ રૂપહીણ વસ્તુઓમાંય તેજ પ્રભુનાં દર્શન છે, અંતરની

ઉક્ષાટમાંથી નીકળતી કારમીચીસોમાં પણ તેજ પ્રભુનો અવાજ છે એ તેણે આપણને શીખવ્યું નથી એજ તેની નિષ્ફળતા છે, એજ તેની ક્ષણપતા છે. પ્રેમ અને બંધુત્વના જગત જુના સિદ્ધાંતોને અભરાધપર સડયા ન કરવા દમ તેને જીવનવત્ કરવામાંજ નવયુગની મહત્તા છે.

પ્રેમ અને બંધુત્વ આળકો માટે શાશા પયગામ ગુંજ રહ્યા છે તે હવે આપણે વિચારીએ. આળકોમાં જીવનનું જે સૌંદર્ય અને માધુર્ય સમાયતું છે તે અન્ય સ્થળે દૃષ્ટિગોચર થતું નથી. આપણે પણ એક વેળા માતાને ખોળે મહાલતા હતા, બહાલસોઈ માના મીઠડાં ચુંબન ચાખતા હતા. કાશોર અવસ્થાના પ્રદેશો ત્યજી યુવાવસ્થાને આંગણે પગ મુકતાં આપણે ઘણી કમાણી કરી હશે પણ તેની સાથે આપણે તેટલીજ ખોટમાં ઉતર્યા છે તે વિસરવું જોઈતું નથી. પ્રથમમાં પ્રથમ તો આપણે નિર્દોષતાના લીલાંમ કર્યાં છે. અપકૃત્યની મુક્તિ એજ નિર્દોષતા નથી, હિંસક શક્તિની ન્યૂનતા એજ નિર્દોષતા છે. અહિંસાનો

પરમ ધર્મ પાળનાર ખરી રીતે આપણે નથી; એ
 તો આપણાં બટુકોજ છે. ક્રોધના આવેશમાં આવી
 ઘણાંય માથોપ પોતાનાં બાળકોને તમાચો કે સોટાની
 પ્રસાદી પરખાવતાં દર્શો છતાંય મનુષ્યત્વની
 ચીજુગારીનો તેમનાથી સમુળગો નાશ નહિજ થયો
 હોય તો તેઓનું વતન મનુષ્યત્વને કેટલું કલંકિત છે
 તે રહેજ કમુલ્યા વિના તેઓ રહેશે નહિ. દેહદંડની
 શરૂઆતની સાથેજ બાળકમાં રહેલ અલિંસા સામા
 પક્ષના અંતરને ચટક્યા વિના રહેતી નથી. બાળકોની આવા
 પ્રકારની અલિંસા શક્તિનું મૂળ છે. અને કુરમાં કુર
 માણસ પણ તે શક્તિ આગળ ગરીબ ઘેટા જેવો થઈ
 જાય છે એમ કહેવું વધારે પડતું નથી.

વળી વર્ષો જેમ જેમ વ્યતીત થતાં જાય છે તેમ
 તેમ આપણે આપણો કુસુમવત્ સ્વભાવ કરમાવતા
 જઈએ છીએ. બાળકોનું ટોળું એકત્ર મળી વિહાર
 કરતું હોય એને નીહાળવા કરતાં વધારે આનંદદાયક
 શું છે? ગરીબનાં બાળકો શેરીએ ધૂળમાં રમે,
 તવંગરોનાં બાળક સુંદર રમકડાંઓ સાથે રમે
 પણ આ કિલ્લમાં જીવન ઉદ્દેશોનું ગંભીર

ચેતન રહેલું છે. શીલસુદ્ધા જે જે મુશ્કેલીઓ દૂર કરી શકતા નથી તે સધળીના ખુલાસા કરવા પ્રભુએ આળોકના આવા ચેતનમાં શક્તિ મુકી છે. જીવન જીવી બતાવવાનું છે; જીવન ઉપદેશવાનું નથી. અને તેથીજ આનંદમય જીવનથી છલકાતાં આળોક શીલસુદ્ધા કરતાં પણ જીવનવૃક્ષના મૂળની વધારે સમીપ છે. આળોકની કૃતિઓ “ નૈસર્ગિક ” છે એમ કહેવામાં શું આપણે આળોકને સંતસાધુથીય અધિક ઉન્નત દશાએ મુક્તા નથી ? “ નૈસર્ગિક ” હોવામાં શું તેઓ પ્રભુની વધારે સમીપ નથી ? કવિ હુડનો અનુભવ આપણે સધળાઓએ અનુભવવાનો છે.

Now 'tis little joy

To know I'm further off from Heaven
Than when I was a boy."

આપણે વૃદ્ધ થતા જામીએ છતાંપણ આળોકનું સૌંદર્ય અને તેમની નીર્દોષતા આપણામાં જાળવી

ભાવાર્થ : બાલ્યાવસ્થા કરતાં અત્યારે હું સ્વર્ગથી વધારે વેગળો છું જાણી મહેને બેઠ થાય છે.

રાખવા આપણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. સ્થૂળ શરીર વૃદ્ધ થશે, સ્થૂળ શરીરમાં નીવાસનાર વૃદ્ધ થઈ શકનાર નથી. પશુતાના પડદાઓમાં તે જ્યાંસુધી ઢંકાય નહિ ત્યાંસુધી તે તો હમેશાં સૌંદર્યમય અને નિર્દોષજ છે. પ્રભુને બાળકો જ્ઞાતાં છે તે એટલાજ માટે કે પોતાના નિર્દોષ અંતરવડે તેઓ પ્રભુના પયગામ રહેલાઈથી ઝીલી શકે, પોતે પણ પ્રભુમય થઈ રહે છે. ધર્મ અને શીલસુશીનાં તેમને ભાન કરાવવાની જરૂર રહેતી નથી, અવતરણથીજ તેઓ પ્રભુને પીછાણે છે.

નવયુગની તૈયારીમાં બાળકોને આપણે વિસારી શકીશું નહિ. તેમની સાથે રમવું, તેમની સાથે અભ્યાસ કરવો, તેમની સાથે હસવું અને જરૂર પડે તોતેમની સાથે રોવું પણ ખરું—આ પણ નવયુગની એક તૈયારીનો માર્ગ છે. જ્યાંસુધી તેમની સાથે અને તેમના માર્ગમાં આપણે રસ લેતા થઈશું નહિ ત્યાં સુધી તેમના જીવનમાંથી કાંટાઓ ખસેડી લેતાં આપણને આવડનાર નથી. નવયુગમાં બાળસંભાળ વધારે રસમય થશે, શિક્ષણ પધ્ધતિ વધારે રમ્ય

અને આકર્ષક થશે તથા સેવાભાવને અગ્રસ્થાન આપવામાં આવશે—પછી તે સેવા બંને ચિત્ર ચીતરવાની હોય કે સંગીત સંબંધીની હોય. એ આદર્શ ભાવિના પડઢા સુણી અત્યારથીજ ‘કુલ નહિ ને કુલની પાંખડી’ ને પ્રમાણે જીવન રચતા જવું એમાં ઉંડા ઉલ્લાસ સમાયલા છે. બાલકોનાં જીવન અત્યારથીજ રસમય કરી, તેમની સાથે સહચાર રાખી આપણે પણ તેમની મૃદુતા અને નિર્દોષતામાં સુદૃઢ થવું એ ભાવિની મોટામાં મોટી સેવા છે.

ધર્મસુધારણા.

There is a true church wherever one hand meets another helpfully and that is the only holy or Mother Church which ever was, or ever shall be.

—J. Ruskin.

જગત ગુરૂ જ્યારે અવનીપર અવતરશે ત્યારે તે આપણને ધર્મ વિષે શું કહેશે? પ્રભુ વિશે કાંઈ અવનવું કહેવાનું વળી હોઈ શકે ખરું? કારણ કે કાળની શરૂઆતથીજ પ્રત્યેક ધર્મ પ્રભુ વિષે આપણને કહી ચુક્યો છે અને તે સર્વનાં કથન એક સરખાંજ છે. જીવનના તે પરમ નિદાનને કેટલાક ઇશ્વર, પ્રભુ, અહુરમઝદ કે અદ્વા કહે છે; કેટલાક અવ્યક્તપણે તેને ધર્મ-નિયમ-કે સદ્ગુણને સ્થાપીત કરતા કોઈ પરમ ઉદ્દેશની ઉપમા આપે છે. નામો ગમે તેટલાં ભીન્ન હોય પણ મનુષ્યમાત્રે જે સદ્ગુણી જીવન ગાળવાનું છે તે વિષે સર્વ સંપ્રદાયો એકજ મતના છે. પ્રત્યેક ધર્મ કહી રહ્યો છે કે મનુષ્યોએ અન્યો અન્ય સહાય કરવી જોઈએ, ઉદાર થવું જોઈએ,

ગરીબોને અન્ન આપવું જોઈએ, નગ્નને વસ્ત્ર પુરાં પાડવાં જોઈએ તથા દુઃખી અને પિડીત જનોને મદદ આપવી જોઈએ. ઉમદા વર્તન એજ સર્વ સ્થળે સાચા ધર્મચુસ્ત મનુષ્યનું મુખ્ય લક્ષણ મનાયું છે.

ધર્મોએ આ ઉમદા વર્તનના એ મુખ્ય વિભાગો પાડ્યા છે. (૧) પ્રભુ સેવા (૨) માનવ સેવા. સર્વ ધર્મોએ પોતાના મંડાણના પ્રથમ જુરસામાં આ ઉભય વચ્ચે ભીન્નતા લેખી નથી અને મનુષ્યોય પ્રભુને પૂજતા અને વંદતા એટલુંજ નહિ પણ અન્યોઅન્યને ચાહતા અને સેવતા. પણ પત્રકમાં આ ઉભય માર્ગો એક રહેવાને બદલે ફટાયા અને આજ તો ધર્મના બાહ્ય ઉપચારો અને મંત્રના ફરજિયાત લવારામાંજ આવી રહેલી કહેવાતી પ્રભુ સેવાને અંગે મનુષ્ય સેવાને મુખ્યત્વે કરીને અંધારમાં હડસેલી મુકવામાં આવી છે.

જગતમાં આજ ઘણાય ધર્મો નીલાળીએ છીએ છતાંય એક પણ દેશ એવો નથી જ્યાંની સમાજક સ્થિતિમાં સાચા બંધુત્વની ઉણપ સ્પષ્ટ પણે જણાતી

ન હોય. પ્રજાભગિનીઓ તથા સંપ્રદાયો એક સામાન્ય મનુષ્ય જાતીનું ગુમાન રાખવામાં તથા કુદરતની બક્ષીસો સમભાગે ગ્રહેતી લેવામાં આનંદ માનવાને સ્થાને એક જાત બીજીને તુચ્છકારી કાઢે છે, એક ધર્મ બીજાની રૂપમાં કરે છે અને પ્રજાઓ સર્વોપરી સત્તા પ્રાપ્ત કરવા પરસ્પર મથી રહી છે. આવી સ્થિતિ ગુરુદેવના અભિગમન પંદી અવશ્ય બદલાશે.

ધર્મોના વિકાસમાં નીસ્તેજ થયેલી મનુષ્ય સેવાને તે દુરંધર શક્તિ એકવાર ફરીથી તેના યોગ્ય સ્થાને આણશે આપણા ધર્મો ત્યજી અન્ય ધર્મોનો આશ્રય લેવા તે આપણને આદેશશે નહિ. મનુષ્યસેવા એજ હવે તો પ્રભુની સંપૂર્ણ સેવા છે એમ આપણા અંતરજ્ઞાનને તથા આપણી બુદ્ધિને પ્રથમ સચોટ સમજાવી તે આપણને ધર્મ જીવનવત્ કરતાં શીખવશે.

આ સેવામંત્રને માટેજ આધુનીક જગત તલસે છે. સ્ત્રીપુરુષો ધર્મ અને ધર્મની બ્યાખ્યાઓથી કંટાળ્યા છે અને તેઓને લાગવા માંડ્યું છે કે સેવાનો આનંદ મનુષ્યોએ બદપર્યાંત સ્તુત્ય ગણ્યો હોય એવા

આધ્યાત્મિક જીવનના સ્વરૂપ જોટલો ઉઝો છે. મનુષ્યો હવે રૂપ, રંગ, વર્ણ અને જાતીના ભેદ ધરી કાઢવા લાગ્યા છે અને કેવળ પ્રજાત્વમાંથી મળતા આનંદ કરતાં એક સમ મનુષ્યજાતીમાં તેઓ વધારે આનંદ મેળવી રહ્યા છે. મનુષ્યો જે સ્ક્રુરણુ વર્ણને શોધી રહ્યા છે તે પ્રત્યેક ધર્મ જગત્તે આપી શકે એમ છે. પણ તે સ્ક્રુરણુ સંપૂર્ણ આદર્શ બની રહે એવી એકેય વ્યક્તિ એકપણ ધર્મમાં વસતી નથી. જગદ્ગુરુ જ્યારે પોતાનો સન્દેશ આપવા પધારશે ત્યારે દરેક ધર્મને તેઓ આ શિખ આપશે.

નવયુગની પુનઃરચના માટે તેઓશ્રીને અનેક સેવકો જોઈશે. પોતાના ‘ સ્ટાર બંધુઓ ’ માંથી તેઓ હજારો સેવકોની આશા રાખે છે પણ દરેક બંધુએ કરવાનું કાર્ય સમજવું જોઈએ. પોતાની પ્રજા યા ધર્મના લોકો માટે પક્ષપાત કર્યા સિવાય કે અન્ય જનો માટે વહેમથી અંનયા વિના મનુષ્યોએ કરેલાં તમામ સદ્કાર્યો માટે હૃદયમાં જ્યારે પૂજ્યમાન અને ઉજ્જ્વળતા ઉછળે ત્યારેજ આ સમજણ આવિર્ભવશે. જે જન્મથીજ તમે હિંદુ હોવ તો હિંદુ થવું યોગ્ય

અને વાસ્તવિક છે પણ મહાન જગત ગુરૂએ ખ્રીસ્તી અને મુસલમાન ધર્મના પોતાનાં અન્ય સંતાનોને આપેલા સન્દેશ સાથે એક હિંદુ સ્ટાર બધુએ સંપૂર્ણ સહાનુભૂતી રાખવી જોઈએ. તેજ પ્રમાણે ખ્રીસ્તી, પારસી, ખ્રીસ્તી કે મુસલમાને પોતાનાથી પરાયા ધર્મોની સુંદરતા માટે હર્ષાંત થવું જોઈએ.

જગદ્ગુરૂ પોતેજ મનુષ્ય જાતી આગળ પ્રભુના જ્ઞાનનું મહાન પ્રકટ સ્વરૂપ છે. તે પોતેજ એક મહાન વ્યક્તિમાં રહેલ દિવ્ય વાણી છે, તે પોતેજ ધર્મ વા કાનુન રૂપ છે. તે પોતેજ 'સજીવન શબ્દ' છે. જ્યારે તે પધારશે ત્યારે દરેક ધર્મમાં તેનાં ગુમ થયેલ સ્ફુરણુ ઝરણાંઓ ફરીથી તે સજીવન કરશે અને તેમાંથી સેવા ધર્મની અણુદીડી દીશાઓ પ્રકટાવશે તથા In the commonest human face there lies more than Raphael will take away with him અર્થાત્ રંક અને નિર્માલ્ય દીસતી માનવ મુખાકૃતી પર પણ રાફેલ જેવા સમર્થ ચીત્રકારો ન લુટી શકે એવડું ઓજસ રહેલું છે એમ તે આપણને સંબોધશે.

શિક્ષણસુધારણા.

And the entire object of true education is to make people not merely do the right things, but *enjoy* the right things—not merely industrious, but to love industry—not merely learned, but to love knowledge—not merely pure, but to love purity—not merely just, but to hunger and thirst after justice.

J. Ruskin.

લાખો અને કરોડો મનુષ્યો અસ્પર્શ સ્પર્શ કરી એક જીવનને હાથવગાવી કાઢેલ કરી રહ્યા છે, કોલેજ અને યુનિવર્સિટીઓની કેલવણી લીધા પછી પણ જીવન આંગણું નીરસ અને ચેતન વિહ્વાળું જાણાય છે તથા જોખણપટ્ટીથી મગજમાં સીંચેલા સિદ્ધાંતો જીવન પ્રશ્નોનું નીરાકરણ કરવા અશક્ત નીવડે છે એ સર્વની તુલના કરતાં આધુનિક શિક્ષણ પદ્ધતિમાં કોઈ દુઃખદ ન્યુનતા રહેલી છે એમ સ્પષ્ટ સમજાયા વિના રહેતું નથી. કેલવણી મનુષ્યવિકાસનું એક મહાન સાધન છે અને એ સાધનવડે મનુષ્ય પોતાનો દૈવી

વારસો સંપાદન કરી શકે છે. મનુષ્ય જીવન અત્યારે
જે દેવીગુણો કરતાં પાશવગુણો તરફ વધારે ઢળતું
હોયતો તે સર્વના દોષ કેલવણીની પદ્ધતીને શીર
રહેલા છે એમાં સંદેહ નથી.

જગતના આદર્શભાવિની ઝાંખી ધણાએને થયેલી
છે અને તેથી કેળવણી વૃક્ષમાં ગુરુદેવના અભિગમન
પછી કેવા નુતનરસ સીંચાશે તેની આગાહી કરવી
અશક્ય નથી. ઝોગણીસમી સદીની હળાહળ જડવ-
તતાની મધ્યમાં વસીને મનુષ્યો પરસ્પર બંધુભાવ
પ્રગટાવે એવાં સંબોધન કરનાર જોહન રસ્કીન
હતો. ભગવાન ક્રાઇસ્ટને બે હજાર વર્ષ થઇ ગયાં છે
છતાંય Love thy neighbour as thy self
ત્હારામાનવ બંધુને ત્હારા આત્મા તૂલ્ય ચાહ એ શિખ
હજી બાઇબલમાંજ રહી છે તેથીજ આપણી સુધાર-
ણાને ઝાઝાં ફળ આવ્યાં નથી. એ અફળ ગયેલ
સંદેશને જીવન વહેવારમાં ગુંથવો એજ નવલ સુધાર-
ણાનું કર્તવ્ય છે. મનુષ્યો એક બીજા પ્રત્યે પ્રેમ અને
બંધુત્વ ભર્યું વર્તન કરતાં શીખે એજ સુધારણાનો
ઉદ્દેશ હોયતો કેળવણીનું ભાવિ સમજવું વિકટ નથી.

૧૩ અને પશુઓનાં ટાળાં હરીફાઈ અને જીવન કલહવડે જીવી શકે છે; આપણા આધુનિક જીવનમાંથી પણ એજ લક્ષણો હજી ૨૬ થઈ શક્યાં નથી તેને અંગેજ અધમતા અને ભૂખમરો આવિર્ભવે છે અને તેને લઈનેજ સુસેહની વેદના અને વિગ્રહના ભય નીપજ્યા પામે છે. આ પાશવ ગુણોને દૂરથી તેને સ્થાને મૈત્રી અને અંકુશતા રોપવી એજ કેળવણીનું કાર્ય છે, તેથી મનુષ્ય અંતરમાં સહાનુભૂતી સંભવે એવી યોજના યોજવી એ કેળવણીનું કર્તવ્ય છે.

કેળવણીની સુધારણાનો પાયો પૂનર્જન્મના સિદ્ધાંતો વિના ડોલમડોલ થયા વિના રહેતો નથી. કેળવણી શાસ્ત્રવાળાઓ બાળકને એક નવીન જીવાત્મા સમજી તેમાં ગમે તેવા સિદ્ધાંતો દાખલ કરી શકાય એવું માનતા આવ્યા છે. પણ ભૂતકાળની સંકલના તાજી કર્યા સિવાય બાળકની કેળવણી વધારવાના પ્રયત્નો નીષ્ફળ નીવડ્યા છે એમ કહેવું વધારેપડતું નથી કોઈ માઆપ પોતાના બાળકને ‘ પોલીટીશીયન ’ રાજ્યદારી બાબતોનો અભ્યાસી કરવા ઉત્સુક હોય પણ બાળકમાંજ જો તેવું વલણ નજરે પડતું નહોય

તો માખાપના પ્રયત્નો અફળ જશે અને બાળકને લાભ થવા કરતાં હાનિ થવા વિના રહેશે નહિ. સાહિત્ય કે શીલસુશી તરફ વલણ ધરાવતા બાળકને ઇતિહાસ કે વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા ફરજ પાડવી એ બાળકની સ્વતંત્રતાને ડામ્યા ઉપરાંત કુદરતનો અપરાધ કર્યા જેવું છે. બાળકના મગજને કોઈ પાતું સમજી તેમાં મનગમતા પાંદો ચીતરવા કરતાં તેને પથર પાટી લેખી તેમાં અધુરા રહેલ અક્ષરને પુરા કરવાની યોજના આદરવામાં આવે તો કેળવણીના મિષ્ટ ફળનો દ્રાક્ષ સમો મોંઘો રસ સૌ કોઈ નેય સ્વાદીષ્ટ લાગ્યા વિના રહે નહિ.

પણ કેળવણીમાં પ્રેમ અને બંધુત્વનો ઉદ્દેશ બર લાવવા માટે ઉચ્ચ શિક્ષણ વડે વિદ્યાર્થીઓનું અંતર જ્ઞાન જાગૃત કરવું જોઈએ. સત્ અને અસતની પરીક્ષા કરવા મનુષ્યમાં બુદ્ધિ રહેલી છે પણ અંતરજ્ઞાન વડે લીધેલાં વસ્તુઓનાં માપ વધારે સત્ અને શાશ્વત છે અને તેથીજ તે વધારે વંદનીય છે. વિદ્યાર્થીઓમાં રહેલ આ અંતરજ્ઞાન જાગૃત કરી શકે નહિ એવાઓને શિક્ષકનું સ્થાન આપવું એ

બાળકના ઉજવણ બવિખ્યપર કરવત ફેરવ્યા સમાન છે. જેના હાથમાં દેશનું બવિખ્ય સમાયેલું છે એવા શિક્ષકોને આજીવિકાના સાધનો પણ પૂરાં ન મળી શકે તથા તેમનો દરજ્જો નિર્માલ્ય અને નિસ્તેજ રહે એ દેશને અને દેશના સાશનને કલંકિત છે તથા તે સરસ્વતીની અવગણના છે. શિક્ષકનું સ્થાન જ્યાં સુધી આકર્ષક બનશે નહિ ત્યાં સુધી અંતરજ્ઞાન જાગૃત કરી શકે એવા શિક્ષકો મળી આવવા અસંભવિત છે. વળી આ અંતરજ્ઞાન જાગૃત કરવામાં સૌંદર્યની સહાય ગૃહણ કરવી પડશે. આંતરિક્ષ આત્મ-સૌંદર્ય જગતના આદ્ય સૌંદર્યનો પ્રત્યુત્તર કેવી રીતે આપશે તે તો આપણને ગુરુદેવ સમજાવશે પણ જ્યાં જ્યાં આત્મસૌંદર્ય પ્રગટ્યાં છે ત્યાં સ્થળે સ્થળે પ્રણય અને મૈત્રીના રસ ઊડી રહ્યા છે એ સૌ જાણુને વિદિત છે. આપણા બાળકો વિદ્યા સાથે સદગુણ સંપાદન કરતાં થાય એવી આપણી ખાહેશ હોયતો તેમની દ્રષ્ટિએ પડતી વસ્તુમાત્ર સુંદર અને સુશોભિત હોય એનું આપણે પુરતું ધ્યાન રાખવું ઘટે છે. કારણ કે સુંદરતા વિહોણી વસ્તુઓ આપણા

ભાવના સ્વભાવમાં એક જાતની મલીનતા દાખલ કરેછે જે વડે ચીડીયાપણું કે હઠ જેવા માનસિક રોગના આપણે ભોગ થઈ પડીએ છીએ. અત્યારની સ્થિતિતો એવી છે કે નિશાળનાં સ્થાન બાળકોને નાપસંદ હોય છે અને માબાપો ઘડીક વિશ્રાંતી ભોગવે એટલાજ માટે છોકરાંઓને નિશાળે ધકેલવામાં આવે છે. પણ ગુરુદેવનાં અભિગમન પછી નિશાળો મનુષ્ય માત્રને માટે આનંદ અને ઓજસનું કેંદ્ર છે એનું અજબ ભાન આપણુ સર્વને થયા વિના રહેશે નહિ. ભાવિની શાળાઓ શિક્ષણુ મેળવવાના સ્થાન ઉપરાંત પણ આનંદ અને દિવ્યતાના સજીવન દ્વારા સમ સ્નેહાશે અને હાલ આપણે જેમ નાટકશાળામાં સુમધુર સંગીતકારના મંજુલ ગાનની કદર કરીએ છીએ તેમ નિશાળના શિક્ષકોને પણ તેવાજ સન્માનથી નીહાળતા થઈશું, 'આલસ્ટુખાકારીના વિષયોમાં આપણે અખંડિત આનંદ અનુભવવા લાગીશું' તથા બાળકો 'પ્રભુના પયગમ્બર' છે, તેઓમાં પ્રભુના અનેરા ઓજસ પ્રકાશી રહ્યાં છે તેથી તેમના પ્રતિ આપણે પૂજ્યમાનના નયનોથી નીહાળતા થઈશું. આવા ભાવિ જીવનમાં

તેમને દેહદંડ કરવાના સ્વપ્ન પણ અમંગલમ
 લેખાશે એમ કહેયું અતિશયોકિત ભરેલું નથી
 જીવન વાટિકાના પરિમલ ભર્યા પુષ્પ સમા આપણ
 બાળકોને આપણે એટલાનો વ્હાલથી પોપીશું કે
 બાળકોના જીવનમાં રસ ન લઇ શકે એવાને સમાજ
 બહાર મુકતા આપણો આત્મા આપણને ડંખશે નહિ.

આપણા આદર્શ શિક્ષણ શાસ્ત્રમાં ' ટેસ્ટ ' સારા
 ને સત્કારવાની અને નરસાને નકારવાની આત્માની
 ગુપ્ત શક્તિ વિકસાવવીને વિસારે પાડી શકીશું નહિ
 અત્યારની સર્વ કળા અને અત્યારના સર્વ વિજ્ઞાન
 શીખવ્યા ઉપરાંત પણ જગતમાં જાણુવા જેવી અને
 વસ્તુઓ શીખવવાનું તે ચુકશે નહિ. નવયુગની શિક્ષણ
 પદ્ધતિ ન્યાત, જાત, રૂપ, વણ અને જાતિના બંધને
 ઓળંગાવી મનુષ્યજીવાત્માને સ્વબંધુ તરીકે આલી
 ગતાં તથા તેનો આત્મા તેના બાહ્યરૂપ અને બંધનોથી
 વિશેષ અનાશવંત છે એમ તે આપણને શીખવશે
 એમાંજ તેની મહત્તા સમાયલી છે.

આવાં રમ્ય સ્વપ્ન જ્યારે હસ્તીમાં આવશે ત્યારે સ્કુલ અને કોલેજોમાં શિક્ષણ લીધેલ યુવાન અને યુવતીઓનાં નાશવંત જીવનના પ્રત્યેક ખતાવો દ્વારા અમરત્વનાં ઓજસ પ્રગટી નીકળશે. અગ્નિએ અને નીશ્ચિતપણે પુષ્પ ખીંતતું જાય છે અને વાયુસમીપ પોતાના પ્રાણ ખોલવા તે તકસી રહે છે. મનુષ્ય પણ પોતાના પ્રાણ પોતાના કપ્તાનને સમર્પી પોતાનો વિકાસ નિશ્ચિતપણે અને અગ્નિએ સાધી રહેશે. આ આદર્શ ભાવિમાં જીવનનાં સર્વ પ્રસંગો પ્રેમ પ્રસરાવવાની તકો છે એવું સમજનારનેજ સાચો શિક્ષિત મનુષ્ય કહેવામાં આવશે તથા અંતરની કોમળતામાં, રૂઢીરની ઉજ્જ્વલતામાં, બુદ્ધિની તિક્ષ્ણતામાં અને આત્મની અનંત શાંતિમાંજ સાચી આત્મ-વૃદ્ધિ સમાયલી છે એવા જોહન રસ્કીનનાં સમોદ્યોતનો સાક્ષાત્કાર ત્યારેજ થશે.

રાષ્ટ્રીય જીવન.

The strength is in the men, and in their unity and virtue, not in their standing room: a little group of wise hearts is better than a wilderness full of fools; and only that nation gains true territory, which gains itself.

—*J. Ruskin.*

જગતમાં અત્યારે રાષ્ટ્રીય જીવનની કેટલીક ભાવનાઓ પ્રચલીત છે પણ ગુરુદેવના કાર્યને અંગે તે સૌને સ્થાને નવીન ભાવનાઓ નીપજશે. કારણ કે જે પોતેજ પ્રભુના જ્ઞાન સ્વરૂપ છે એવા જગત ગુરુના દૃષ્ટીર્જીવિથી પ્રજા એટલે શું ? A nation is one expression of God's great life પ્રભુના મહાનજીવનનું એક સ્વરૂપ એજ પ્રજા છે. અવનીમાં એવી એક વસ્તુ નથી જેમાં તેનું ચૈતન્ય સમાયતું ન હોય. ઘોર નીંદરનું ખનીજનું જીવન ને કલ્પના ભૂમીમાં ઉડતું વેલ વૃક્ષનું જીવન તેનુંજ જીવન છે. કુંજકોતર ને સાગરસરિતામાં કે લાગણીના પ્રદેશમાં પગ માંડેલાં પશુઓમાં તેનીજ શક્તિ વિદ્યમાન છે. બાલકનું નિર્દોષ ખેલન ને સુંદરીનું

વદન લાવણ્ય તેનીજ સુદરતાના આછા આછા નમુના છે. સર્વમાં તેનું બલ દ્રશ્યમાન છે પણ તેનું સર્વોત્તમ વ્યક્ત સ્વરૂપ તો મનુષ્યજ છે. અને પ્રભુએ યોજેલા ઉચ્ચ જીવન પ્રમાણે મનુષ્ય જે પોતાનું જીવન ગાળે તો અન્ય કોઇ પ્રકટ સ્વરૂપ કરતાં મનુષ્ય પ્રભુની મહાનતાની ઝાંખી વિશેષ પ્રમાણમાં કરાવી શકે છે.

એવું ક્યું રાષ્ટ્રીય જીવન છે જે સર્વ પ્રજાઓએ પોતાના આદર્શતુલ્ય કલ્પનું જોષ્ઠએ ? જેમાં પ્રજાની દરેક વ્યક્તિ એક વિશાળ રચના જે ખરી રીતે પ્રભુના મહાન જીવનનું એક અદૃશ્ય અંગ છે પણ જેને સ્થૂલ ભૂમિકાપર આપણે પ્રજા કહીએ છીએ તેના એક પડળ સમાન હોય એજ રાષ્ટ્રીયજીવન ને એક આદર્શ રાષ્ટ્રીય જીવન કહી શકાય. આજની સ્થિતિ ધ્યાનમાં લઇએ તો પ્રજાઓ મનુષ્યોના ચેતન આગળ દૈવી કરતાં પોતાનો પાશવ સ્વભાવ વધારે પ્રમાણમાં ખડો કરે છે તેથી વ્યક્તિઓ આ અદૃશ્ય અંગના વિભાગ થઇ શકે નહિ. પણ જેમ

જેમ આપણે ગુરુદેવનું શીક્ષણ સમજતા જઈશું તેમ
તેમ આ સઘળું વિદ્યુત થશે. આપણા ધારાશાસ્ત્રીઓ
ત્યારે એ ઉદ્દેશો ધ્યાનમાં રાખી ધારાઓ રચશે.
પ્રથમતો એ કે પ્રજનનું જીવન એવી રીતે વ્યવસ્થીત
કરવું કે મનુષ્યો જીવનનો પાશવ સ્વભાવ જેમ બને
તેમ જલદીથી વિસરી શકે. પોતાના તમામ નાગરીકોને
અન્નવસ્ત્ર તથા સ્વૃળ સુખાકારીનાં તમામ સાધનો
પુરું પાડી શકાય એટલું ધન દરેક પ્રજા પાસે રહેલું
છે. પણ સામે મનુષ્ય આપણો એક બંધુ છે એની
ખરી કીંમત આપણે સમજતા નથી, તેથીજ આપણે
આપણા દુઃખોને સાંખી રહ્યા છીએ. છતાં લાંબે
કાળ વિતે નહિ તે પહેલાં આપણા રાજ્યમાંથીઓ સર્વ
મનુષ્યો માટે દેહની દાજીયતો પુરી પાડવાની વ્યવસ્થા
કરશે કે જેથી તેઓ પોતાનો દૈહિક સ્વભાવ ઝડપે
વિસરી જાય. શરીરને માટે અન્ન અને વસ્ત્ર તથા
તેના આરામને માટે ઓસડ વેસડ, રાત દિવસ પ્રકાશ
તથા જોઈએ તેટલું જળ અને મુસાફરીની
સગવડતાઓ—આ સઘળું જેમ રાજ્ય આજ પ્રજાને
જનમાલનું રક્ષણ પુરું પાડે છે તેમ પ્રત્યેક મનુષ્યને
રાજ્ય તરફથી પુરું પાડવામાં આવશે.

મનુષ્યમાં રહેલી છુપી શક્તિઓના વિકાસમાં પ્રોત્સાહન આપવું એ બીજો ઉદ્દેશ છે. કારણ કે આ ગુણ શક્તિઓ જેમ જેમ વિકસે છે તેમ તેમ પ્રજ્ઞના દૃઢીકર અને આધ્યાત્મિક જીવનની ઉભય શાખાની શક્તિ અને સમૃદ્ધીમાં તે અભિવૃદ્ધી કરે છે. તેથી દરેકને માટે નીશાળો સ્થાપવામાં આવશે એટલુંજ નહિ પણ રચના તથા શિક્ષણની વિવિધતાવાળી યોગ્ય નિશાળો, જેમાં સર્વ પ્રકારના સ્વાભાવવાળા મનુષ્યોનો સમાવેશ થાય તથા જેમાં અત્યારની સઘળી જીવન શાખાઓ ઉપરાંત પણ જીવનની નવી શક્યતાઓ ગુરુદેવ દર્શાવશે ત્યાર પછી હયાતીમાં આવતી સઘળી નવીન જીવન શાખાઓને બંધ બેસે એવી નિશાળો સ્થપાશે. વળી ત્યારે આરામ માટે પણ સંપૂર્ણ તકો પુરી પાડવામાં આવશે અને મનુષ્યો નિત્ય મનુરૂરી વડે દેશની જેટલી આખાદી વધારે છે તેટલીજ આખાદી તેઓ વિહાર અને વિશ્રાંતી વડે પણ વધારી શકે છે એમ ભવિષ્યના આપણા રાજ્યમંત્રીઓ કમુલશે.

આ સર્વ સાધનો વડે મનુષ્યોમાં અવશેષ રહેલ
પશુ સ્વભાવ દુર કરવા રાજ્યતંત્રીઓ મથશે અને તેમને
હરીકાષ્ઠને સ્થાને સહકારમાં આનંદ લેતા કરશે.

ગુરુદેવના શિક્ષણના પ્રકાશમાં આપણે સમજતા
થઈશું કે સુધારણાની દૈહિક દિશા તેની આધ્યાત્મિક
દિશાથી જુદી પાડી શકાય એમ નથી તથા ચોકખા
અને વૃક્ષથી છવાયલા વિશાળ રસ્તાઓ, સુંદર
નિવાસગૃહો તથા સમાજક કાર્યો માટે મંડપો
આધ્યાત્મિક જીવનના સર્વોત્તમ સ્વરૂપ માટે ખાસ
જરૂરનાં છે. આધ્યાત્મિક વાતાવરણને માટે મનુષ્યોનું
પવિત્ર જીવન આવશ્યક છે પણ ધારીલા તથા વૃક્ષથી
છવાયલા રસ્તાઓ અને બગીચાઓ દ્વારા, નિવાસ
સ્થાનોની સુંદરતા દ્વારા, સર્વત્ર સુખ શાંતિની બાવના
દ્વારા જો તે વાતાવરણ નિર્જરે તો તે વધારે ઘટ્ટ બની
શકે છે. જે ગુરુદેવ પધારનાર છે તેના સ્વભાવમાં
પ્રભુના અનુમય સૈંદર્યની પ્રતિમા છે અને આપણા
બંધુની મુખાકૃતિ પરજ નહિ પણ આપણી કુલવાડી-
ઓ અને ખીણો તથા આપણા માર્ગ મંદિરોના

સાંદર્યમાં તેમના આ મહાન સાંદર્યનો અંશ જોતાં
આપણામાંના કેટલાક જાણુ શિષ્યા છે.

તેઓશ્રી આપણને અનુવર્તવશે પછી આવા રાષ્ટ્રીય
જીવન માટે આપણે મથીશું. જ્યાં મનુષ્યોનું ફક્ત
જીવન સ્થાન હોય તથા કાયદા, ધમકી કે શિક્ષાવડે
જ્યાં તેમના પાશવ સ્વભાવને રોકી રાખવામાં આવતો
જાય એનેજ પ્રજા કહેવાય એવા વિચારોથી હાલની
રાષ્ટ્ર આપણે સંતોષી રહીશું નહિ. ઉલટું આપણે
સમજીશું કે પ્રભુનું નિવાસસ્થાન એજ પ્રજા
અને મનુષ્ય માત્ર તેમનાં સંતાન છે તેથી જ્યાં
સર્વ મનુષ્યોને બંધુભાવે જીવન ગાળવાની તકો પુરી
પડતી હોય તેજ સ્થાનને એક સાચી પ્રજાની ઉપમા
માપી શકાય.

એક એવું જ્ઞાન છે જે વસ્તુમાત્રની સુંદર અને
અશકત રીતે વ્યવસ્થા કર્યે જાય છે. જગતગુરુમાંથી
માજ જ્ઞાનનાં કીરણો પ્રકાશે છે. મનુષ્યોની માનુષી
તથા દેવી હાજીયતો માટે આ જ્ઞાન અસીમ શક્તિ
કે છે. આપણી ખરી માનુષી હાજીયતો શીશી છે
તે આપણે એકવાર સમજીએ તો સર્વ મનુષ્યો સદ-

ગુણી હોવાથી જ્યાં દુર્ગુણને સ્થાન નથી, જ્યાં સર્વને માટે તક રહેલી છે તથા જ્યાં દારિદ્ર્યનું નામ નથી એવું આદર્શ રાષ્ટ્રીય જીવન પ્રકટાવવા ધન, શક્તિ કે વિચારોના દુષ્કાળની ફરીયાદ કરવાની આપણને જરૂર રહેશે નહિ. આજ આપણે જો તે આદર્શથી દૂર હોઈએ તો તેનું કારણ એટલુંજ છે કે મનુષ્યોની ખરી જરૂરીયાતો સમજવા આપણે હજી પ્રયત્ન કર્યો નથી.

ગુરુદેવ જ્યારે આપણી સાનિધ્યમાં આવશે ત્યારે તેઓશ્રી આપણને સંપૂર્ણ મનુષ્યત્વ દાખવશે અને તેમના વર્તનના ઉગ્ગસમાં આપણા જાતીબંધુઓની ખરી જરૂરીયાતો શીશી છે તે આપણે સમજી શકીશું. આપણા તે જ્ઞાનની સાથે પ્રથમ શક્તિ આવશે અને પછી આપણા જાતી બંધુઓના સંતોષના મહાન સૌંદર્યની મધ્યમાં, યોગાસ સુંદર સંજોગો વાળા સુંદર સદનોમાં રહેવાનો આનંદ પ્રાપ્ત થશે.

આંતર રાષ્ટ્રીય જીવન.

અહ્યાં આતો ગૃહતાતનું છે,
આધાર સૌને સહુનો રહ્યો જ્યાં;
લે છે સહુ કંઈ સહુને દઈ કે,
આમાર સૌનો સહુ ઉપરે છે.

કલાપી.

જગતનું આધુનીક આંતર રાષ્ટ્રીય જીવન આપણા
નતીઅધુઓ વિષની આપણી આજની ભાવનાનું
નિર્મીત પાડે છે. આપણો અને અન્યનો લાભ
પરીતજ હોય એ દૃષ્ટીએ આપણે અન્ય તરફ
અપ્યત્વે કરીને નીહાળીએ છીએ અને આ વિચારના
અંયુક્ત સ્વરૂપે પ્રજાઓ વચ્ચેના વિચરતે સંપૂર્ણરિતે
સ્તવિક માની એ હોય એવું જગતનું એક જીવન
પ્રજાનું છે. જ્યાં સુધી અલ્પવાન પ્રજાઓ ગુમાન
મને સાર્વભામ સત્તાની ખાહેશ રાખશે તથા નાળી
પ્રજાઓ ખીકણ અને દ્રેષી રહેશે ત્યાં સુધી જગતનું
જીવન અપ્યત્વે કરીને કલહ ભરેલું રહેશે.

પણ પ્રજા અને વ્યક્તિઓના જીવનમાં પ્રેમની
શક્તિ ગુરુદેવ જ્યારે આપણને સમ-

જાવશે ત્યારે આ સૌ વિકૃત થશે. બંધુત્વના સિદ્ધાંતમાં સુખ અને વિકાસની કેવી અજાણ સ્પૃહણાઓ રહેલી છે એ મનુષ્યો જ્યારે સમજતા થશે ત્યારે પ્રજાઓની જાણાસાનું બીજું પગથીયું સર્વોપરી સત્તા મટી બંધુત્વ થશે. અત્યારથી જન મંડલ ‘પ્રજાસંઘ’ ની વાતો કરી રહ્યું છે. પણ ગુરુદેવનું કાર્ય શરૂ થતાંજ પ્રજાઓ બંધુત્વની શક્તિ એટલા જોસથી અનુભવશે કે તેઓ ઐક્ય થવા આતુર જાણાસા રાખશે. આજ પ્રજા સંઘની ચર્ચા કરતાં આપણે અનેક મુશ્કેલીઓ જોઈએ છીએ પણ ગુરુદેવના કાર્ય પછીથી ઐક્ય થવાની આપણી શક્તિ માટે આપણે એટલા તો બેઘડક થઈશું તથા તેના સાધનો માટે આપણામાં એટલું બધું જ્ઞાન આવશે કે કોઈ પણ મુશ્કેલીની આપણે ગણના કરી શકી નહિ.

ગુરુદેવના શીક્ષણને અંગે જગતમાં જે એક જીવંત તત્વરૂપ થશે એવો ઐક્યતાનો આ દૃઢ સંકલ્પ ભિન્ન ભિન્ન શક્તિના મનુષ્યોને તે માટે કાર્ય કરવા સંયુક્ત કરશે. દ્રષ્ટાંત તરીકે, સર્વ પ્રજાઓનો

બહેપારી વર્ગ પ્રજા સંઘની લડતમાં સૌથી
 વધારે અગ્ર ભાગ ભજવશે. અંધુત્વનો વિચાર
 તેમને જગતનું બહેપારી જીવન નવા અને
 ધાડા વ્યવહારિક પ્રકાશમાં જોતાં શીખવશે. નફાના
 વિચાર કરતાં નીકાશની નિપૂર્ણતાનો વિચાર વધારે
 આકર્ષક બનશે, ધંધાની હરીફાઈ ફક્ત હરીફાઈ
 નામુદ કરવાનું સાધન રીટી વધારે નિપૂર્ણ વસ્તુઓ
 નીપજાવવાનું સાધન થઈ રહેશે તથા તેમાં જીવન
 સૌંદર્યની અભિવૃદ્ધિ સહિત ઝોઘી મજુરી રહેલી
 હશે. આપણા બહેપારી અંધુઓ ધનની બહેચણીની
 વધારે અસરણ રીતીઓ અમલમાં લાવી શકશે પણ
 જગતના નવીન બહેપારી જીવનમાં મફત મજુરીની કે
 હરીફાઈને અળગા કરવાની લેશ પણ જરૂર રહેશે નહિ.
 ઉદ્યોગના ક્ષેત્રમાં વસ્તુઓને પ્રમાણભૂત કરવાની રીત
 પ્રચલિત થતી જાય છે તેને સંપૂર્ણ બનાવવામાં
 આવશે કે જેથી પ્રત્યેક પ્રજા પોતાની પ્રજા
 ભગિનીઓની ઉત્પન્ન કરેલી સર્વોત્તમ વસ્તુઓમાં
 સૌથી વધારે કસરથી સહભાગી થઈ શકે. સ્પર્ધાના
 યુગમાંથી સહકારના યુગમાં આપણે પસાર થઈશું,

સખળ નહિ કે સહકાર આપણને માત્ર બંધુત્વના આદર્શની વધારે સમીપ આણે છે પણ સહકાર દ્વારા બહેપારનું આદર્શ વધારે સારી રીતે અમલમાં આવી શકે છે તથા તેની લક્ષ્યનિષ્ઠાના નવાં સ્વરૂપો વિદ્યમાન થાય છે.

અન્ય પ્રજાઓ વિષે દરેક પ્રજામાં એક મહાન ફેરફાર થશે. આપણા જાતીબંધુમાં આપણે માટે પોતાનો એક દેવી સન્દેશ રહેલો છે એમ જ્યારે આપણે અનુભવથી સમજીશું ત્યારે આપણને ખબર પડશે કે દરેક પ્રજા અને દરેક વ્યક્તિ પાસે પોતાનો એક ખાસ સન્દેશ રહેલો છે જે તે આપણને આપવા માગે છે. તેથી આપણી પોતાની મહત્તા માટે પરદેશી પ્રજાઓને આપણે હલકી પાડી શકીશું નહિ પણ બીજી પ્રજાઓની સંસ્કૃતિ વડે આપણી પ્રજાની સંસ્કૃતિમાં વૃદ્ધી કરવા યત્ન કરીશું. ખરેખર જ્યાં સુધી આપણી સંસ્કૃતિમાં અન્યનો ફાળો ઉમેરીએ નહિ ત્યાં સુધી આપણે આપણું રાષ્ટ્રીય જીવન સાચી રીતે જીવી શકતા નથી એમ આપણને લાગ્યા વિના રહેશે નહિ. સર્વ મનુષ્યો

પ્રત્યે-પામરમાં પામર મનુષ્ય પ્રત્યે પણ આપણે આ લાગણી એટલી જોરદાર રીતે અનુભવીશું કે જગતના બાકી શ્રેયો તરફ, જે પ્રજાઓ સુધારણામાં હજી પછાત છે તેમના તરફ આપણને એવી લાગણી થશે કે વધારે બલવાન અને વધારે સુધરેલી પ્રજાઓ એ તેમનો કોઈપણ રીતે વિનાશ કરવો ઘટતો નથી તથા તેમની સરહદ તેમની પાસેથી છીનવી લેવી કે તેમની સાદી વિચાર પદ્ધતી નિર્મૂલ કરવી ઘટતી નથી. વડીલ બંધુને જે સારીજ રીતે ઉછેરવામાં આવ્યો હોય તો કુટુંબના સામાન્ય શ્રવણમાં વડીલબાઈ ન્હાનાબાઈ ઉપર સત્તા ભોગવવાની ખાહેશ રાખતો નથી. તેજ પ્રમાણે આપણામાંના જે સઘળાઓ આગળ વધેલી પ્રજાના લોકો છે તેમને સ્પષ્ટ લાભશે કે આપણે બાકી પ્રજાઓના વડીલ બંધુઓ છીએ અને તેથી આપણા સહવાસથી તેમને નુકસાનને બદલે લાભ થાય એ જોવા આપણે બંધાયલા છીએ.

આ સઘળા મહાન વિચારો જગતમાં જ્યારે સામ-રાજ્ય ભોગવશે ત્યારે યુદ્ધ અને વિગ્રહનો અંત આવ્યા વિના રહેશે નહિ કારણ કે ત્યારે સત્તા કરતાં વૃદ્ધી કે

વિકાસમાં આપણને વધારે આનંદ લાગશે. જે સઘળા મનુષ્યો કે પછાત લોકો જગતના ઐક્ય જીવનની વિરૂધ્ધ જવાનું બંધ કરશે નહિ તેમને કાજ જગતનો ન્યાય ચુકવવા જગતમાં પોલીસ બળ જેવું કાંઈક અલગત હયાત રહેશે. પણ સુહૃદ્દેશાંતિના આ રક્ષકો સિવાય બીજા સૈનિકો રાખવામાં આવશે નહિ અને તે માત્ર એટલાજ કારણથી કે તેમનું કાર્ય તે વખતે ખતમ થઈ ગયું હશે. પણ બીજી પાસા અન્યાયની સામે લડનાર આદર્શ રણવીરની ભાવના આપણામાં હમેશ કરતાં વધારે સજ્જેસ રીતે હયાત રહેશે. પણ આ ભાવના આપણને લડવૈયા બનાવવાને બદલે સૃજનકાર બનાવશે. એમ છતાં આપણી સાથે તથા દરેક પ્રજામાં એવા હજારો મનુષ્યો હશે જે આ આદર્શને જીવનમાં ઉતારી શકશે નહિ અને જ્યાં સુધી તેઓ પોતાનાજ એશઆરામમાં સલામત હોય ત્યાં સુધી પોતાના બંધુઓની સુખાકારી માટે લેશપણ પરવા કરશે નહિ. આ લોકોની કઠોરતા સામે નિત્ય લડતું પડશે અને મનુષ્ય જાતીનાં

નવાં આદર્શોના સતત જીવેશવડે દરેક ખરાબ રૂઢી તથા જંગલી અવસ્થાના દરેક અવશેષ સામે વિગ્રહ આદરે એવા વીર સૈનિકોની આપણને જરૂર પડશે.

પોતાનીજ પ્રજા ઉપરાંત અન્ય પ્રજાના બંધુઓ સાથે રાખવો જોઈતો સાચો વિવેક ગુરૂદેવ આપણને શિખવશે. જગતના ખરેખરા સુધરેલા લોકો અત્યારે પણ પરદેશી મુસાફરોને માનવંતા મહેમાન સમ સત્કારે છે. આ રૂઢીને આપણે વધારે ખીલવીશું અને પ્રજાના થોડા જણજ નહિ પણ સર્વ જણ પરદેશી લોકોને મહેમાન ગણી સંપૂર્ણ આતીથ્યથી સ્વાગતશે. તેજ પ્રમાણે વળી આપણે જ્યારે પરદેશમાં મુસાફરીએ જઈ શું ત્યારે આપણે પણ તેમના મહેમાન છીએ એમ આપણને લાગશે અને આપણે આપણી પૂર્ણતાનું અભીમાન કરીશું નહિ કે ખીજ પ્રજાઓના રીત રીવાજોને હલકા પાડતાજઈશું નહિ. જ્યાં સુધી ખીજા લોકોના જીવનથી પોતે અજાત રહે ત્યાં સુધી જગતના સાચા આધ્યાત્મિક પુરૂષોને પોતાના આધ્યાત્મિક સ્વભાવનો એક વિભાગ અસંતુષ્ટ રહેલો જણાશે અને તેથી પોતાના નિત્ય

જીવન માટે જ્ઞાન અને બલ પ્રાપ્ત કરવા તેઓ જ્ઞાનને શોધશે.

જગતમાં આજ આપણે એક મલીન સ્વપ્નમાં રહીએ છીએ; ગુરુદેવ જ્યારે પધારશે અને પોતાના પ્રકાશ જે પ્રભુનો પ્રકાશ છે તે આપણને આપવા ત્યારે જગત પોતાના મલીન સ્વપ્નમાંથી જગત થશે ત્યારેજ આપણે સત્યને સમજીશું કે સઘળા બંધુઓ છે અને પોતાનું મલીન સ્વપ્ન અનુભવતા હોય ત્યારે તેઓ પ્રભુનું એક અખૂટ જીવન ગ્રહી રહ્યા હોય છે. ગુરુદેવ આપણને આપણી વાવિ શક્યતાઓ દર્શાવવા એટલુંજ નહિ પણ અંધકાર અને અવસાનના પડછાયામાં જીવવા છતાંય આપણામાં રહેલી વર્તમાન શક્યતાઓ સીદ્ધ કરવા તે આપણને સહાય કરશે.

જે ગુરુદેવની મહાનતાને આપણે વંદીશું તે ગુરુદેવ પોતે પ્રભુ છે તેથી નહિ પણ તે પોતે મનુષ્ય છે તેથીજ આવિર્ભવશે. મનુષ્યો અને પ્રજાઓના નવજીવન માટે જગતને જે જ્ઞાન અને જે શક્તિ જોઈએ છીએ તે આપણે આપણા સામાન્ય મનુષ્યત્વની અમ્ભય શક્તિઓની તેમનાજ નેતૃત્વ

નીચે કરેલી શોધમાંથી પ્રાપ્ત કરી શકીશું.
 ગુરુદેવ જગતનું એક સાચું આંતર રાષ્ટ્રીય જીવન
 પ્રકટાવશે કારણ કે પોતેજ તે વિશ્વ છે. મનુષ્યો આ
 સત્ય ગમે તેટલું ઝોઝું સમજતા હોય છતાંય સર્વ
 મનુષ્યો તેમના અંતરમાં અત્યારે વસી રહ્યાં છે.
 જગતના અશુભમાંથી જગતના શુભને નિત્ય
 વિશુદ્ધનાર મહાન વ્યક્તિ તે પોતેજ છે. આ વાત
 અત્યારે તેમની શાંતિ અનુભવનારાજ સમજેછે તે
 તેમના અભિગમન પછી અસંખ્ય મનુષ્યો સમજતા
 થશે. જ્યારે તેઓથી પોતાનું કાર્ય પુરું કરી રહેશે
 ત્યારે જગત તેમના અંતરમાં પ્રેમથી વિરામશે, એમ
 સમજીને કે એ જગતનું નુર છે તેથી તેમનામાં
 અને તેમનામાંજ જગત સદાસર્વોત્તમ પ્રકારે રહી
 શકે. આપણે કે જેઓ પ્રભુના સંતાન છીએ તેઓ
 મનુષ્ય તરીકેનું આપણું સાચું જીવન ત્યારે અને
 ત્યારેજ ગુજરતા થઈ શું.

ગુરુદેવના સેવકો.

Alas ! unless we perform Divine service in every willing act of life, we never perform it at all.

—J. Ruskin.

ગુરુદેવ જ્યારે આપણી સમક્ષ આવશે ત્યારે સકળ વિશ્વને સહાય કરવા તેઓશ્રી પોતાનું બનતું કરશે. એકાદ ચોક્કસ ધર્મને ખાસ સૂચનાઓ કર્યા સિવાય પણ તેઓશ્રી હજારોને ઉંડા ધાર્મિક જીવન માટે ઉત્તેજિત કરશે. તેઓશ્રી કોઇ ચોક્કસ પ્રગ્ન કે વર્ણના લોકોના સરદાર થશે નહિ. કારણ કે સૌ સ્થળે સઘળા મનુષ્યો એમનાજ ખાલકો છે તથા ઉચ્ચ અને નીચ, કાળા અને ગોરા, રાતા કે પીળા સર્વ મનુષ્યોમાં તેઓશ્રી એકજ દૈવી સ્વરૂપ નીહાળે છે. આપણને જ્યારે તે સહાય કરશે ત્યારે તેમનામાં પ્રેમ અને જ્ઞાનનો પ્રકટાવ એવડો તો જ્યવન્ત જણાશે કે કરોડો મનુષ્યો તેમને ચર્ણુ આવશે અને તેઓશ્રીમાં પોતામાં ગુદ રહેલા સર્વોત્તમ સ્વભાવની પ્રતિદ્રુતિ નીહાળશે.

કરોડો મનુષ્યો તેમના અનુયાયી થશે પણ માત્ર થોડાજ જણ તેમના કાર્યવાહકો બનશે. કારણકે તેમના સેવક બનવું એટલે તેમને ચાહવા અને તેમનામાં આસ્તા રાખવાથીય અધિક છે. તેમના સેવકોમાં શાશા સદ્ગુણોની આવશ્યકતા છે ?

૧ આપણા માનવબંધુઓ પ્રત્યે પ્રેમ.
દરેક ધર્મ આ શિખવે છે પણ ઘણા ધાર્મિક મનુષ્યોના જીવનમાં પ્રેમની આજ ઝાઝી અસર જણાતી નથી કારણ કે તેઓ પોતાના બંધુની સુખાકારી કરતાં પોતાના મોક્ષ માટે વિશેષ આતુર હોય છે પણ ગુરૂદેવના સેવક થવા માટે મનુષ્યે પોતાના મોક્ષ કરતાં પોતાના બંધુઓને સહાય કરવા વધારે ઉત્સુક રહેવું જોઈએ. અંગતમુક્તિ કે આધ્યાત્મિક વિકાસના વિચારોએ સર્વ પ્રકારનાં દુઃખો સાથે હંડી અનુકંપા તથા તેનો અંત લાવવા દરેક પ્રકારે કાર્ય કરવાની સહાય જાણસાને સ્થાન આપવું જોઈએ.

૨. ગુરૂદેવના કાર્યમાં વિશ્વાસ. જ્યારે તેઓશ્રી આપણા શિક્ષક અને નેતા થશે ત્યારે હજારો મનુષ્યો પેલેસ્ટાઇનમાં આત્માર્પણની શિખ દેનાર

કાઠસ્ત્ર હિંદમાં ભક્તિરસ શિખવનાર શ્રીકૃષ્ણ, દિવસ બુદ્ધપદ પ્રાપ્ત કરનાર બુદ્ધીસત્વ મૈત્રેય, દિવસ સદગુણનું સામરાજ્ય સ્થાપન કરનાર શોરીય એકવાર ફરીથી મનુષ્યો આગળ પ્રભુનો પ્રેમ ગુંજાવવા માટે મહેદી તેઓશ્રીમાં નીહાળશે અને કદાચ કેટલાક યાદુદીઓ પણ તેમનામાં પોતાના મેસીઆહને જોવા પણ ગુરુદેવ પોતાના અનુયાયીઓ પાસેથી અમાન્યતાઓની માગણી કરશે નહિ. તેઓશ્રી પોતાના ભુત અને ભવિષ્ય સ્વરૂપોમાં આસ્તા રાખવા આપણને કહેશે નહિ પણ આપણી મધ્યમાં તેમના ત્યારે પોતે કેવા છે એટલુંજ માનવા તેઓ આપણને કહેશે અને તેમનામાં વિશ્વાસ રાખવો એટલે તેમના કાર્યામાંય વિશ્વાસ રાખવો પડશે. તેઓશ્રી કંઈ કરવા પધારે છે તેથી કોઈ પણ મનુષ્ય જેટલા પ્રયત્નમાં તેમના કાર્યનો સ્વીકાર કરશે તેટલાજ પ્રયત્નમાં તે ગુરુદેવને સ્વીકારશે. વળી પોતાના સદગુણોને ‘માર્ગના અંત સુધી’ પોતાની સાથેજ રાખવાની જરૂર રહેશે નહિ. જ્યાં સુધી કોઈ પણ મનુષ્ય પોતાનું બનવું ગુરુદેવના કાર્યમાં સહાયતા

અર્પણે ત્યાંસુધી ગુરુદેવ તેનો સ્વીકાર કરશે, પછી તે ભણે થોડેક સુધી કે દેહસુધી ગુરુદેવસાથે વિચરે. તેમનામાં સંપૂર્ણ સ્નેહ વસેલો છે તેથીજ તેમનામાં સર્વોત્તમજ્ઞાન રહેતું છે તથા એમનીજે જે યોજનાઓ યોજાય છે તે અન્ય કોઈ યોજના કરતાં મનુષ્ય જાતી માટે વધારે સ્નેહ વિકસાવે છે એવું જ્ઞાન થવું એજ ગુરુદેવમાં શ્રદ્ધા રાખ્યાનો માયનો છે.

૩. સહકાર. ગુરુદેવના કાર્યને માટે દરેક પ્રજા અને સંપ્રદાયના સ્ત્રી પુરુષો તેમની સમક્ષ ટાળે મળશે. તે દરેક જણુ તેમના કાર્યમાં કાંઈક અર્પી શકવા શક્તિવાન છે એમ તેમને લાગશે. પણ તેમના સેવકો તેઓશ્રી વિષે એક સરખીજ માન્યતા વાળા હશે નહિ અને તેઓશ્રી તેમની પાસેથી આવી માન્યતાની આશાય રાખશે નહીં.

કેટલાક તેમને મનુષ્ય અને દેવોના મહાન ગુરુતરીકે લેખશે, વળી તેઓશ્રી સંપૂર્ણ મનુષ્યજાતીના મહાન નમુનારૂપ થઈ રહેશે તેથી કેટલાક તેમનામાં શ્રદ્ધા રાખશે. તેથી ગુરુદેવના કાર્યમાં પોતાથી વધારે કુશળ હોય એવાઓની સાથે યા તેમના હાથ નીચે કાર્ય

કરવા ગુરુદેવના સેવકે તત્પર રહેવું જોઈએ. ધર્મ વિજ્ઞાન કે કોઈપણ શાખામાં પોતાના અંધુસેવકની માન્યતાઓ પોતાના જોવીજ હોવી જોઈએ એવી તેણે કદી પણ આશા રાખવી નહિ. શુભ ઇચ્છાઓવાળા મનુષ્યોની માન્યતાઓ માટે તેણે સહીજાતા રાખવી જોઈએ. પોતે તેમનાથી ક્યાં ક્યાં ભીન્ન છે તે તેણે ન શોધતાં પોતે તેમનાથી ક્યાં ક્યાં અભીન્ન છે તે ઇરાદાપૂર્વક શોધવું જોઈએ. સર્વની સાથે સહકારથી કાર્ય કરવા તેણે તૈયાર રહેવું જોઈએ અને પોતાનાથી અધિક પ્રેમ હોય અને તેથીજ જેનામાં ગુરુદેવની યોજના વધારે પ્રમાણમાં સમાયતી હોય એવા કોઈ પણ સ્ત્રી પુરુષ કે બાલકની-પછી ભલે તે ઉચ્ચ કે નીચ, સ્વદેશી કે પરદેશી હોય-સુચનાઓ પ્રમાણે કાર્ય કરવા તેણે તૈયાર રહેવું જોઈએ.

૪ સ્નેહવદન. વળી ગુરુદેવના સેવકે સ્નેહની શક્તિમાં આસ્તા રાખવી જોઈએ. જીવન અને વિકાસને માટે દંડ અને દમન ન દુર કરી શકાય એવાં તત્ત્વો છે એવા વિચારોથી જગત ભરેલું છે. જગતના અસંખ્ય સડામાંના આ એક સડાને ગુરુદેવ પધારી નાખુદ કરશે. ગુરુદેવના કાર્યમાં કુશળ થવાની ખાહેશ

રાખનારે સમજવું જોઈએ કે અત્યારન. જગતને એક આદર્શ જગતના રૂપમાં ઉત્કર્ષવાનાં તમામ સાધન સ્નેહમાં સમાયલાં છે. ઇષ્ટ કરવામાં અનીષ્ટ શક્તિને, ઉપયોગ કરવા તેણે સાફ ધનકાર કરવો જોઈએ સ્નેહવડે અનીષ્ટ વસ્તુનો પરાજય કરવા પોતાનામઃ જ્ઞાન કે શક્તિની ઉચ્છુપ જણાતી હોય તો તેણે પોતાના હૃદય ઉડાણમાં ઉતરી ત્યાંથી તે મેળવવાં જોઈએ. વળી મનુષ્યનાં દુઃખો આગળ તેણે પોતાનું હૃદય કોમળ રાખ્યું હશે, પોતાના હૃદયમાં કોઈને માટે આદર્શ પ્રેમ વિરાજમાન કીધો હશે તો પ્રભુના કાર્યને માટે તે પ્રેમ તેને પુરતી શક્તિ અને પુરતું જ્ઞાન સીંચ્યાવિના રહેશે નહિ. જે કોઈ ચાહે છે પછી ગમે તેને, અને ચાહનાર ભલે બાલક કે સંત હોય તેને ઠાજ પોતાના માર્ગના ખીજ પગથીઆ માટે જ્ઞાન કે ઉજ્જસનો દુષ્કાળ નથી અને જ્યાં પ્રેમનાં મંડાણ છે ત્યાં માનવ બંધુના આરામ અને ઉત્કર્ષ માટે પુરતી શક્તિ રહેલી છે.

તેથી ગુરુદેવના સેવકે સ્નેહના સૈનિક થવું જોઈએ અને સ્નેહમાંથી પ્રાપ્ત કરેલ જ્ઞાન અને બલવડે પોતે પોતાની આવશ્યકતા સીધી કરવી જોઈએ. પોતાના પ્રેમબલમાં જગતની જરૂરીયાતો શોધવી એ ખરેખર વિકટ અને વસમી વાટ છે. સીધો અને ખારીક અસ્થાની

ધાર સમો એ પુરાણો માર્ગ છે. પણ એજ માર્ગે વિચરી ગુરુદેવ પ્રેમપ્રભુ બન્યા છે અને એ માર્ગ પર પ્રત્યેક પથિકની પડખે હજુય એઓશ્રી એ પુરાણો માર્ગે વિચરી રહ્યા છે. કારણ કે જ્યાં સ્નેહ છે ત્યાં એમનો નિવાસ છે અને જ્યાં એ છે ત્યાં મનુષ્યોને જોઈતું સઘળું જ્ઞાન અને બલ આવી રહેતું છે.

ગુરુદેવ જ્યારે આપણી સાનિધ્યમાં હશે ત્યારે ‘ગુરુદેવના સેવક’ થવા કરતાં ખીજો વધારે આનંદ મનુષ્યને ભાગ્યેજ લભ્ય હોઈ શકે ! કારણ કે જગતમાં માત્ર એકજ મહાન સેવક છે અને તેનામાંજ આપણું સર્વ જીવન સમાયતું છે અને તે પ્રભુ પિતાના કાર્યને માટે ગુરુદેવ પધારે છે કે પ્રથમ તેઓશ્રી આપણને તેમની સમીપ આણી તે મહાન સેવકની વધારે સમીપ આપણને લાવી શકે. જે કે તેઓશ્રી મનુષ્યોની મધ્યમાં અદ્રશ્યપણે સદાય રહેલા છે છતાંય મનુષ્યો જ્યારે પોતાની સાનિધ્યમાં પોતાના વડીલ બંધુ અને સખાને નીહાળશે ત્યારે તેમનાં અંતર આનંદ અને ઉગ્ગસથી છલાછલ થશે પણ સર્વોત્તમ આનંદ અને ઉગ્ગસ તો તેજ મુકૂબર લોકોનાં છે કે જે અનેક વસ્તુઓ ત્યાગી ગુરુદેવના કાર્યમાં ઝંપલાવશે અને તેઓશ્રીનો બોલો ઉપાડી તેમની શાંતિય અનુભવશે !

થોડા વખતમાં બહાર પડશે.

આજલેખકના બીજા અનુવાદો.

- ૧ થીઓસોફીમય જીવન.
- ૨ વ્યવહારિક થીઓસોફી.
- ૩ ‘ વોટ વી શેલ ટીચ ’ નો અનુવાદ.
- ૪ પુનર્જન્મ પર પ્રકાશ.
- ૫ દિક્ષા યાને જીવનમુક્તિનો માર્ગ.
- ૬ વિકાસક્રમમાં કલાનું સ્થાન.

વિગેરે   વિગેરે.

આ પુસ્તક ભારત સેવા પ્રેસ, ૫૬ ધસવાડી, ઘોળ
તળાવ, લોહારવાલ સ્ટ્રીટમાં રા. હરજીવન કાલિ
મહેતાએ છાપ્યું અને રા. હીરાલાલ છોટાલાલ
નાંદોદમાંથી પ્રગટ કર્યું છે.

